निसिखोला गाँउपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

देविस्थान बागलुङ

स्थानीय वन ऐन २०७८

गाउँसभाबाट पास भएको मिति २०७८/०३/१०

राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति : २०७८/०४/०८

१. प्रस्तावना : यस निसिखोला गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेको वन र वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, विकास र दिगो व्यवस्थापन गर्दै वनको परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोग चलन, उपयोग गर्दै आईरहेका समुदायिक वन तथा निजि वन अधिकारको सुनिश्चितता, जल वायु परिवर्तन न्युनिकरण एंव अनुकुलन जैविक विविधता, संरक्षण, वातावरणिय सेवाको प्रवर्द्धन र पर्यटन एंव वन उद्योमको विकास गदै वन पैदावारको सदुपयोग र सेवाबाट प्राप्त लाभको न्यायोचित बाँडफाँड गर्दै दिगो विकास, सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धि र लैङ्गिक तथा सामाजिक न्याय हासिल गर्न लगायत त्यस्तो वनक्षेत्रमा आश्रित एवं त्यस्तो वनक्षेत्रबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदाय समेतको वन व्यवस्थापन र लाभको बाँडफाडमा पहिचान, प्रतिनिधित्व र पहुँच सहितको अधिकारलाई संरक्षण गर्दै, नेपालको संविधानमा उल्लेखित वनमाथिको स्थानीय समुदायको अग्राधिकारलाई व्यवहारिक रूपमा प्रत्याभूत गराउदै वनको दिगो व्यवस्थापन, दिगो संरक्षणमा जिम्मेवारी तुल्याउदै वन श्रोत बाट अधिकतम लाभ उठाई लाभको न्यायोचित वितरणको माध्यमबाट स्थानीय समदुायको आथिर्क , सामाजिक, पर्यावरणीय र भौतिक लगायतमा स्थानीय विकासको क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्‍याउदै आर्थिक सम्बृद्धी एवं दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न थप योगदान पुर्‍याउन वनको व्यवस्थापन, उपयोग सम्वन्धि स्थानीय वन व्यवस्थापन गर्न आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २०७३ को धारा २२१ र २२६,अनुसुचि ८ एंव ९ बमोजिम र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा १०२ अनुसार यस निसिखोला गाउँपालिकार्यपालिकाको गाउँसभा बाट पारित गरि यो स्थानीय वन ऐन २०७८ जारिगरेको छ ।

परिच्छेद १
प्रारम्भिक

२.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः- -

(१). संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः- (१) यस ऐनको नाम “स्थानीय वन ऐन, २०७८” रहेको छ ।

(२) यो ऐन राजपत्रमा प्रकाशित भएपछि लागु हुनेछ ।

३. परिभाषाः- विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :-

(क) “वन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रूपमा रुखहरू वा बुट्यानले ढाकिएको विद्यमान अवस्थामा रहेको सामुदायिक वन, धार्मिक वन, शहरी वन, ग्रामिण वन, कृषि वन, वृक्षारोपण, सीमसार क्षेत्र , प्रथाजनित रूपमा व्यवस्थापन गरिएको वन र पारिवारिक-निजि वन समेतलाई सम्झनुपर्छ ।

(ख) स्थानीय वन ऐन २०७८ भन्नाले यस निसिखोला गाउँपालिकाको गाउँसभाले पारित गरेको स्थानीय वन ऐन २०७८ सम्झनुपर्दछ ।

(ग) "प्राकृतिक स्रोत साधन" भन्नाले जल, जमिन, जंगल, वन्यजन्तु, खनिज, जैविक विविधता आदि जस्ता प्राकृतिक रूपमा प्राप्त श्रोत साधनलाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) "परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन" भन्नाले पुस्तौ-पुस्तादेखि परम्परागत ज्ञान, सीप र विधिबाट वनको व्यवस्थापन, संरक्षण, विकास तथा त्यस्तो वनबाट प्राप्त हुने वन पैदावारहरूको सदुपयोग वा भोग चलनको निरन्तरतालाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "वनमाथिको पहुँच" भन्नाले वनको संरक्षण र व्यवस्थापनमा सहभागि हुने र निर्णय लिने, वनबाट प्राप्त हुने वन पैदावारलाई प्राप्त गर्ने, सदुपयोग वा भोगचलन गर्ने, वन क्षेत्रमा निर्वाध रूपमा प्रवेश र आवत जावत गर्ने अधिकारलाई सम्झनु पर्छ ।

(च) "गैर काठ वन पैदावार" भन्नाले वनमा रहेका वा वन उत्पन्न भएका वा वन बाहिर रहेका रुखहरुबाट उत्पादित काठ र दाउरा बाहेकका जडिबुटी तथा अन्य सवै उत्पत्तिका सामानलाई जनाउछ ।

(छ) "व्यवस्थापन योजना" भन्नाले वातावराणिय सन्तुलन कायम राखि वनको विकास, संरक्षण तथा वनको पैदावारको उपयोग र विक्रि वितरण गर्न तयार गरिएको र यस ऐन एंव प्रचलित कानुन बमोजिम स्वीकृत वन सम्वन्धी कार्य योजनालाई जनाउंछ ।

(ज) "वातावरणिय परिक्षण" भन्नाले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानुन बमोजिम गरिने संक्षिप्त वातावरणिय अध्यायन, प्रारम्भिक वातावरणिय परिक्षण र वातावरणिय प्रभाव मुल्याकंन समेतलाई जनाउंदछ ।

(झ) "सामुदायिक आधारिक जलवायु अनुकुलन" भन्नाले अनुकुलन योजना तर्जुमा सम्बन्धीत प्रचलित मापदण्ड तथा कार्यविधिहरु र यस निसिखोला गाउँपालिकाको अनुकलन योजनालाई समेत मध्य नजर गदै उपभोक्ता समुहले आफ्नो स्थानिय सामुदायको लागी अनुकुलन योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने कार्यलाई जनाउंदछ ।

(ञ) "सार्वजनिक जग्गा" भन्नाले जग्गा र वन सम्बन्धी प्रचलित कानुन बमोजिम परिभाषित गरिए अनुसार यस निसिखोला गाउँपालिकाको क्षेत्रमा पहिचान र सिमाङ्कन गरिएको सार्वजनिक जग्गालाई जनाउछ ।

(ट) "उपभोक्ता समिति तथा समुह" भन्नाले वनको संरक्षण, सर्म्वद्धन, व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्नका लागी यसै ऐनको दफा ४ बमोजिम गठन भई दफा ५ बमोजिम दर्ता भएको समिति वा समुहलाई जनाउँदछ ।

(ठ) "टाँचा" भन्नाले काठ वा खडा रहेका रुखमा लगाइने छाप, चिन्ह वा निशानालाई जनाउँदछ ।

(ड) "निजि वन" भन्नाले प्रचलित कानुन बमोजिम कुनै व्यक्ति वा संस्थाको हक पुग्ने निजि जग्गामा लगाई हुर्काएको वा संरक्षण गरेको वनलाई जनाउँदछ । सो शब्दले परिवारको निजि जग्गमा रहेको पारिवारिक निजि वन समेतलाई जनाउँछ ।

(ढ) "वन सिमाना चिन्ह" भन्नाले यस निसिखोला गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको र राष्ट्रिय वनको सिमाना बाट छुट्याउन लगाइएको काठ, ढुङगा, वा अरु कुनै वस्तुको खम्बा वा चिन्ह्पटलाई जनाउँदछ र सो शब्दले प्रचलित बमोजिम जग्गा नाप जाँच गरी तयार गरेको नक्सामा अङ्कित वन सिमाना चिन्ह समेतलाई जनाउँनेछ ।

(ण) "वनमाथिको स्वामित्व" भन्नाले परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेको वनक्षेत्र माथि त्यस्तो वनक्षेत्रको आसपासमा बसोबास गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, लगायतका उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायलाई त्यस्तो वनक्षेत्रको निरन्तर रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्न पाउने गरी प्राप्त हुने त्यस्तो वनक्षेत्र माथिको समुदायको सामुहिक स्वामित्वलाई सम्झनुपर्छ ।

(**त**) **"वन अधिकार"** भन्नाले परिच्छेद ३ मा उल्लेखित वनसम्बन्धी अधिकारलाई सम्झनुपर्छ ।

(थ) "स्थानीय वन परिषद्" भन्नाले दफा ४ बमोजिम गठन हुने वन अधिकार संरक्षण स्थानीय वन परिषद्लाई सम्झनु पर्छ ।

(द) "स्थानीय समुदाय" भन्नाले वनक्षेत्रसंग सीमाना जोडिएको वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित आदिवासी जनजाति, महिला, दलित लगायतका स्थानीय समुदायमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण समुदायलाई सम्झनु पर्छ ।

(ध) "अन्य समुदाय" भन्नाले सामुदायिक वनबाट प्राप्त हनु वन पैदवार आफ्नो घर परिवारको जीविको पार्जनको लागि कुनैन कुनै रुपले सदुपयोग गर्दै आईर हेको, वन पैदवारका लागि त्यस्तो वनक्षेत्रबाट आश्रित एव लाभान्वित भौगोलिक रूपमा वन क्षेत्रदेखि टाढा रहेको घर, परिवारर समुदायलाई सम्झनु पर्दछ ।

(न) "अधिकारवाला" भन्नाले यस ऐन बमोजिम वन अधिकार प्राप्त हुनेव्यक्ति, परिवार वा समुदाय समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

(प) "वन क्षेत्र" भन्नाले निजी स्वामित्वको हक भोगको र प्रचलित कानूनले अन्यथा व्यवस्था गरेको वाहेकको वन सिमाना लगाइएको वा नलगाइएको वनले घेरिएको वा वनभित्र रहेको घाँसे मैदान, नांङ्गो पहाड, हिउंले ढाकेको ,बाटो, पोखरी, तालतलैया, सिमसार, नदी, खोलानाला, बगरले ओगटेको क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।

(फ) "वन पैदावार" भन्नाले वनमा रहेको वा पाइएको वा वनबाट ल्याइएको काठ, दाउरा, गोल, खैरकच, खोटो, काठको तेल, बोक्रा,लाहा, सवै खालका रुख, पात, फल, फूल, मौवा, चिराइतो, च्याउँर सबैप्रकारका जङ्गली जडीबूटी, वनस्पती तथा तीनका विभिन्न भाग वा अङ्ग, वा चट्टान, माटो, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, वापशुपन्छी, वन्यजन्तु र पशुपन्छी वा वन्यजन्तुको आखेटो पहार सम्झनु पर्छ ।

(ब) "सामुदायिक वन" भन्नाले संघिय वन सम्बन्धीत प्रचलित कानुन बमोजिम उपभोक्ता समुहलाई समुदायिक वनको रुपमा हस्ताण्तरण गरिएको वनलाई परम्परागत विधिबाट संरक्षण र व्यवस्थापन गर्दै आएको वन र अन्य समुदायमा आधारित वन समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

(भ) "पारिवारिक निजी वन" भन्नाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको जग्गामा पारिवारिक तथा निजी स्वामित्वको जग्गामा पारिवारिक तथा निजी तवरले संरक्षण र व्यवस्थापन गर्दै आएको वनलाई सम्झनु पर्छ ।

(म) "परम्परागत उपभोक्ता" भन्नाले जीवनयापनको लागि परापूर्वकालदेखि स्थानीय रीतिरिवाज, संस्कृति, मौलिक परम्परा अनुसार आफ्नै मौलिक विधि र प्रकृयाबाट निश्चित वनक्षेत्र उपभोग गर्दैआएका समुदायलाई सम्झनुपर्दछ ।

(य) "परम्परागत जीवन पद्धति" भन्नाले परापूर्व कालदेखि मौलिकपरम्परा, पेशा र अभ्यासको आधारमा जीवनयापन गर्ने मौलिक जीवनशैली वा अभ्यासलाई सम्झनु पर्दछ ।

(र) **"सामुदायिक वनको स्वामित्व"** भन्नाले वनको हैसियत नखस्किने गरीसंरक्षण, व्यवस्थापन र लाभ प्राप्त गर्ने गरी समुदायले प्राप्त गर्नेवनमाथिको समुदायको सामूहिक स्वामित्वलाई जनाउने छ ।

(ल) **"सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह"** भन्नाले सामुदायिक वनकोसंरक्षण, व्यवस्थापन, भोगचलन र प्रयोगको लागि सम्बन्धित वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, लगायतका स्थानीय समुदायमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण वर्ग, लिङ्ग, जाति र घरधुरीको अनिवार्य प्रतिनिधित्व हुने गरी गठनहुने उपभोक्ता समुहलाई सम्झनु पर्छ ।

(व) **"सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति"** भन्नाले समुदायिक वन उपभोक्ता समुहको साधारण सभाले चयन गरेको कार्य समितिलाई जनाउने छ ।

(स) **"वनश्रोत"** भन्नाले कुनैपनि व्यवहारिक, व्यावसायीक, सामाजिक,धार्मिक, मनोरञ्जन, शैक्षिक, निर्वाहमुखी, वा सामुदायिक वनमा रहेको वनस्पति, जीव, र अन्य सुक्ष्म जीवहरू लगायत माथि तोकिएको वन क्षेत्रमा रहके ो अन्य सम्भावित मानविय प्रयोगमा आउनेवनश्रोत समेतलाई जनाउनेछ ।

(ष)**"उद्योग"** भन्नाले लघु, घरेलु, साना, मझौला र ठूला उद्योग सम्झनु पर्छ ।

(स) **"सम्बन्धित अधिकारी"** भन्नाले यस ऐन र प्रचलित कानून बमोजिम कर्तव्य निर्वाह गर्ने अख्तियार प्राप्त अधिकारी सम्झनु पर्दछ ।

(ह) **"तोकिएको"** वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(क्ष) **"वातावरणीय सेवा"** भन्नाले वन क्षेत्रको पारिस्थितिकिय प्रणली वाट प्राप्त हनु तपशिल वमोजिमको सेवा तथा लाभ सम्झनु पर्छ ।

क) कार्वन

ख) जैविक विविधताको संरक्षण

ग) जलधार तथा जलचक्र प्रणाली

घ) पर्यापर्यटन

ङ) वातावरणिय सेवा प्रदान गर्ने अन्य तोकीय वमोजिमको लाभ

परिच्छेद-२
सामुदायिक वन सम्वन्धी व्यवस्था

४. वन उपभोक्ता समिति गठन :

१ यस निसिखोला गाउँपालिकामा सामुदायिक हितका लागी सामुहिक रुपमा कुनै वन क्षेत्रको संरक्षण र दिगो व्यवस्थापन गरि वन पैदावारको न्यायोचित उपभोग गर्न , सामाजिक र आर्थिक विकास गर्न एंव वन व्यवस्थापनमा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण प्रर्वद्धन गर्न चाहिने त्यस्तो वनको सम्बन्धित उपभोक्ताहरुले यस ऐन र वन सम्बन्धी प्रचलित संघिय कानुनमा निर्धारित गरि यस निसिखोला गाउँपालिकाको समन्वय र छलफलका साथै सहभागिता मुलक रुपमा उपभोक्ता समुह वा समिति गठन गर्न सकिनेछ ।

२.वन उपभोक्ता समुह वा समितिको कार्यसमितिको अवधि बढीमा चार वर्षको हुर्नेछ । र उपभोक्ता समितिको कार्यसमितिको अध्यक्ष, सचिव मध्ये १ जना महिला र उपाध्यक्ष र कोषाध्यक्ष मध्ये १ जना महिला सहित लैंगित समनाताका साथै समाजिक रुपमा समावेशी करण कायम हुनु पर्नेछ ।

५) उपभोक्ता समुहको दर्ता /सुचिकृत :

(१) सामुदायिक वनलाई रेखदेख तथा हेरचाह गर्नका लागी गठन गरिएका उपभोक्ता समूहलाइ दर्ता गराउन उपभोक्ता समुह तथा समितिको २ प्रति विधान सहित गाउँपालिका अध्यक्ष समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको दखास्त पर्न आएमा स्थानीय सरकारले आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो उपभोक्ता समूहलाई तोकिए बमोजिम दर्ता गरी दर्ता प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ ।

(३) हाल वन ऐन २०४९ अनुसार दर्ता भएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुका वनहरु यो ऐन लागु भएको मितिले ३ महिना भित्र यस गाउँपालिकामा दर्ता/नविकरण गर्नु पर्नेछ । त्यस्ता समूहलाई आवश्यकता अनुसार क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी यस गाउँपालिकाले प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग गर्न सर्क्नेछ ।

(४) वन सम्बन्धी प्रचलित कानुन बमोजिम ढाँचामा निधारित विधान सहित प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयमा दर्ता भएका वन उपभोक्ता समुहहरु यस गाउँपालिकामा सुचिकृत हुनु पर्नेछ ।

५) उपभोक्ता समुह वा समिति गठन गरि विधान सहित दर्ता गर्दा लाग्ने शुल्क रु १००० हुर्नेछ ।

(६) उपदफा १,२,३,४ मा जुन जुन सुकै कुरा लेखिएको भएतापनि वन सम्बन्धीको ऐन नेपालको संविधानको अनुसुचि ९ संग सम्बन्धीत भएकोले र उक्त अनुसुचिमा संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारको साझा कानुन बनाउने अधिकार भएकोले र हाल प्रदेशको वन सम्बन्धी कानुन उपलब्ध नभएकोले, उक्त कानुन तथा ऐन प्राप्त नभएसम्मा यसै ऐन वमोजिम हुनेछ । प्रदेशको वन ऐन लागु भएमा सोहि अनुसार आवश्यक परिमार्जन गर्न सकिर्नेछ ।

(७) उपभोक्ता समुहको विधान प्रचलित वन सम्बन्धी कानुनमा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ ।

(८) उपभोक्ता समुहको विधान निसिखोला गाउँपालिकाले उपलब्ध गराउनेछ ।

(९) उपभोक्ता समुहको विधान रु २०० रुपैया तिरि निसिखोला गाउँपालिकाबाट लिन सकिर्नेछ ।

६. सामुदायिक वन सुम्पने:

(१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना वमोजिमको संरक्षण सम्बर्द्धन उपयोग व्यवस्थापन गर्न तथा स्वतन्त्र रुपले वन पैदावारको मुल्य निर्धारण गर्ने गरी विक्री वितरण गर्न पाउने गरी यस निसिखोला गाउँपालिकाले सहमतिमा आवश्यक समन्वय गरि राष्ट्रिय वनको कुनै सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरणको प्रमाण पत्र दिनेछ ।

(२) उपदफा १ को प्रयोजनको लागि निसिखोला गाउँपालिकाले उपभोक्ता समूह परिचालन गरी तोकिए बमोजिमको उपभोक्ता समूह गठन र कार्ययोजना तयार गर्न आवश्यक प्राविधिक एवं अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने छ ।

७. कार्ययोजना संशोधन:

(१) उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्ययोजना आवश्यकता अनुसार समायनुकुल परिमार्जन गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समूहले कार्ययोजनामा गरको परिमार्जन वातावरणमा उल्येख्यनीय प्रतिकुल असर पर्ने देखिएमा निसिखोला गाउँपालिकाले यस्तो परिमार्जनको जानकारी प्राप्त भएको मितिले ३० दिन भित्र सो परिमार्जन लागु नगर्न निर्देशन दिनेछ । सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहले आफनो कार्ययोजना स्थानिय सरकारलाइ जानकारी गराएको ३० दिन भित्र कुनै जानकारी नभएमा समुहले स्वत कार्यन्वयन गर्न सक्ने छ ।

८. उपभोक्ता समूह संगठित संस्था रहने :

सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछन् ।

(१) समूहको छुट्टै छाप हुनेछ ।

(२) समूहको आफ्नौ टाँचा हुनेछ ।

(३) उपभोक्ता समूहले वनबाट उत्पादित हुने चल अचल सम्पत्ती प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेच विखन गर्न वा अन्य किसिमको बन्दोवस्त गर्न पाउनेछ ।

(४) उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह नालिस उजुर गर्न र सो उपर पनि सोही नाम बाट नालिस उजुर गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा ३ बमोजिम उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ती प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेच विखन गर्न यस निसिखोला गाउँपालिकाको पुर्व स्वीकृत लिनुपर्नेछ ।

९. प्रतिवदेन दिनुपर्ने

(१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुले प्रत्येक बर्ष आर्थिक बर्ष समाप्त भएको तीन महिना भित्र तोकिए बमोजिम आर्थिक विवरण तथा सामुदायिक वनको स्थिति समेत खुलाई आफ्नो क्रियाकलापको बार्षिक तथा प्रगति प्रतिवेदन निसिखोला गाउँपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपालमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

१०. उपभोक्ता समूहको कोष :

(१) उपभोक्ता समूहको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ । कोषमा देहायका रकम जम्मा हुनेछ ।

(क) संघिय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम

(ख) कुनै व्यक्ति वन संस्थाबाट प्राप्त अनुदान, साहायता वा दान दातव्य रकम

(ग) वन पैदावार (जैविकविविधता) को विक्रिवितरण वाट प्रप्त रकम

(घ) उद्योग तथा पर्यपर्यटन सन्चालनवाट प्राप्त रकम

(ङ) दण्ड जरिवानाबाट प्राप्त

(च) प्रचलित कानुन बमोजिम अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम

(छ) साधारण सभा बाट स्वीकृत बार्षिक कार्यक्रमका लागी उपभोक्ता समुहको तर्फबाट गरिने खर्च साधारण सभाबाट पास गराउनु पर्नेछ ।

(झ) उपभोक्ता समुहले कोष संचालनका लागी यस पालिकाले समय समयमा दिएको राय सुझावलाई समेत मध्य नजर गरि समुहले कोष परिचालन मार्गदशन गर्नुपनेछ ।

(ञ) उपभोक्ता समूहको तफर्बाट गरिने खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट गरिनेछ । कोष संचालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ३

सामुदायिक वनको स्वामित्व, वन अधिकार र दायित्व

.११). सामुदायिक वनको रूपमा स्वामित्व प्राप्त गर्नेः-

(१) परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेको राष्ट्रिय वनको कुनै भाग तोकिए बमोजिम सामुदायिक वनको रूपमा स्वामित्व प्राप्त गर्ने र त्यस्तो वनको दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने अधिकार निसिखोला गाउँपालिकाको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको वन क्षेत्र स्थानीय समुदायको पूर्वसूसुचित मञ्जरीबिना सामुदायिक वन वा अन्य कुनै प्रयोजनको लागि निसिखोला गाउँपालिकाकाले अन्य व्यक्ति, कम्पनी वा समुदायलाई दिन पाईने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको वन क्षेत्रमा सार्वजनिक हितको लागि स्थानीय समुदायको हितमा असर नपर्ने गरी स्थानीय समुदायको पूर्व स्विकृति र आम सहमतिमा निसिखोला गाउँपालिकाकाले प्रयोगमा ल्याउन उपदफा (२) को व्यवस्थाले कुनै वाधा पुगेको मानिने छैन ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सामुदायिक वनलाई अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोगमा ल्याउँदा सम्बन्धित समुदायलाई पर्न गएको सामाजिक,आर्थिक, भौतिक, जैविक विविधताको क्षति समेतको विचार गर्नु पर्नेछ ।

१२. सामुदायिक वनमा स्थानीय समुदायको अधिकारः-

(१) सामुदायिक वनमा समुदायिक रूपमा स्थानीय समुदायले देहाय बमोजिमका वन सम्बन्धी अधिकारहरू प्राप्त गर्नेछन् ।

(क) स्थानीय समुदाय एक आपसमा भेला भई आफ्नो क्षेत्रको वनको दीगो व्यवस्थापन, जैविक विविधताको संरक्षण, संम्बद्धन, प्रवर्द्धन, वनपैदावरको विकास र उपयोग गर्नका लागि सामुदायिक वन व्यवस्थापन समूह गठन गर्ने,

(ख) सामुदायिक वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक श्रोत साधनको विकास,संरक्षण, व्यवस्थापन, नियन्त्रण र उपयोग गर्ने,

(ग) वनक्षेत्रमा रहेको खानेपानी तथा सिंचाईको मुहान लगायत प्राकृतिक श्रोत साधन र वनपैदावारहरू प्राप्त गर्ने, समुदायले नियम बनाई तोकेकोमा बाहेक विना अवरोध वनक्षेत्रमा आवत जावत गर्ने,वनक्षेत्रमा व्यवस्थित चरीचरण गर्ने,

(घ) सामुदायिक वनबाट दाउरा, घाँस, सोत्तर, काठ जस्ता समुदायको दैनिक आधारभूत आवश्यकता पुरा गर्ने र बढी भएका वन पैदावारको स्वतन्त्र रूपमा मूल्य निर्धारण गरी बिक्री वितरण गर्ने,

(ङ) सामुदायिक वनक्षेत्र भित्रकोखोला, पानीकोमुहान, कार्बर्न संचितिकरण तथा भण्डारण लगायत वातावरणीय सेवा बापतको लाभ प्राप्त गर्ने,

(च) वनश्रोतको उपयोगबाट स्थानीय समुदायको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक आवश्यकताको पूर्ति गर्ने, गरिबी निवारणमा टेवा पुऱ्याउने र सामुदायिक विकास गर्ने,

(छ) वनक्षेत्र भित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण, व्यवस्थापन, सदुपयोग र नियन्त्रणमा राख्ने,

(ज) सामुदायिक वनलाई निरन्तर रूपमा सामुदायिक वनकै रूपमा संरक्षण, व्यवस्थापन र निरन्तरता दिन पाउने,

(**झ**) सामुदायिक वनको व्यवस्थापनको लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति र आवश्यकता अनुसारको उपसमितिहरू गठन गर्ने र त्यस्तो समिति उपसमितिको काम कर्तव्य र अधिकारहरू तोक्ने,

(**ञ**) सामुदायिक वन व्यवस्थापनको लागि आवश्यक कार्ययोजना वनाई लागू गर्ने, गराउने,

(**ट**) वन व्यवस्थापन र अन्य कार्यहरूबाट प्राप्त हुने लाभ प्राप्त गर्ने र त्यस्तो लाभ वनको विकास, गरिबी न्यूनीकरण, महिला, आदिवासी जनजाति, दलित लगायतका आर्थिक सामाजिक रूपमा पिछडिएको समुदायको क्षमता विकास, युवा तथा बालबालिकाको उत्थान, स्थानीय सामुदायिक तथा सांस्कृतिक विकास आदिमा बाँडफाड र प्रयोग गर्ने, तर, स्थानीय समुदायको निर्णयले त्यस्तो लाभ सामुदायिक वन व्यवस्थापन समूहहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघको संस्थागत तथा पैरवी क्षमता विकासमा समेत खर्च गर्न सक्नेछन् ।

(**ठ**) वन संरक्षण, विकास र व्यवस्थापनका लागि स्थानीय सरकार, प्रादेशीक सरकार र संघीय सरकारबाट आवश्यक सहयोग र बजेट प्राप्त गर्ने तथा सहकार्यमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

(**ड**) उपभोक्ता समुहले आवश्यकता अनुसार स्वतन्त्र रुपले सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र र विज्ञहरूबाट सेवा र अनुदान लिन सक्ने,

(**ढ**) वनको व्यवस्थापन, संरक्षण र समुदायको सामुदायिक लाभ र जीविकोपार्जनमा सहयोग पुर्‍याउने कार्यको लागि सामुदायिक वन क्षेत्र वा सामुदायिक वनको दर्ता प्रमाणपत्र, वन पैदावर, वनश्रोत,वन कार्ययोजना, उपभोक्ताले बनाउनेछ उत्पादन गरेको उत्पादन, वनमा आधारित उपभोक्ता समुहले संचालन गरेको उद्योग आदिलाइ बैंक वा वित्तिय संस्थामा धितो सुरक्षण राखी आवश्यक ऋण लिई दीगो वन व्यवस्थापन र वनको दिगो विकास गर्ने,

(**ण**) वनसंग सम्बन्धित परम्परागत पेशा, अभ्यास, अनुभव, ज्ञान, सीप,दक्षताहरूको पहिचान गरी संरक्षण, आधुनिकीकरण, औद्योगिकीरण र बजारीकरणका लागि चाहिनेवन पैदावरजन्य कच्चा पदार्थहरू स्वतन्त्रता पूवर्क प्राप्त गर्ने र उत्पादित बस्तुलाई उपभोग गर्ने र बजारमा बिक्रि बितरण गरी लाभ प्राप्त गर्ने,

(**त**) वनलाई समय सापेक्षित रूपमा स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जनमा टेवा पुर्‍याउने पर्यावरण, कृषि वन, पशुपालन,वन्यजन्तु पालन, जडिबट्टी, जस्ता दिगो वन सम्बन्धी कृयाकलापहरू संचालन गरी लाभ प्राप्त गर्ने,

(**थ**) वनको दीगो व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै सामुदायिक वनक्षेत्रमा काठ र गैर काठजन्य वनपैदावारको उत्पादन गर्ने, वन पैदावारको अधिकतम उपयोगबाट साना, मझौला तथा ठुला खाले उद्यम समुदाय आफैले वा तेस्रो पक्षसंग सम्झौता गरी संचालन गर्न सक्नेछ र त्यस्तो उद्यमले वनको दिगो संरक्षण र व्यवस्थापनको साथै स्थानीय समुदायको आर्थिक उन्नतीमा टेवा पुर्‍याउने,

(**द**) सामुदायिक वनश्रोतको शुल्क निर्धारण गरी असुल उपर गर्ने शुल्क छुट वा मिनाहा दिने,

(**ध**) वनको हैसियतमा नकारात्मक असर नपुग्ने गरि वनश्रोतका पूर्णरूपमा व्यवस्थापन, नियन्त्रण र उपयोग गर्ने एवं वन उद्यम विकास गर्ने र त्यस्तो निर्णय लिने,

(**न**) वनको भौगोलीक बनौट, भिरालोपन र माटोको किसिम अनुसार वन कार्ययोजनामा तोकिए बमोजिम वन सम्वर्धन (गोडमेल, हाँगा काँटछाट, झाडी सफाइ, पतल्याउनेर रुख कटान आदि) पद्धति अपनाई वन विकास र संरक्षण गर्ने,

(प) सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापनबाट उपलब्ध हुने जलाधार एवं जैविक विविधता संरक्षण, भुदृश्य-सौन्दर्य तथा कार्वन-संचिति जस्ता वातावरणीय सेवाहरूको संभावनाको खोजी गरी वातावरणीय सेवा सुविधाको उपयोग गरेर आय-आजर्न को अवधारणालाई अगाडि बढाउने,

(फ) कावर्न सञ्चिती, जैविक विविधताको संरक्षण, जलचक्र प्रणाली,पर्यापर्यटन जस्ता वन क्षेत्रको पारिस्थितिकीय प्रणालीबाट प्राप्त हुने वातावरणीय सेवाबाट लाभ प्राप्त गर्ने ।

(ब) सामुदायिक वनक्षेत्रमा रहेको खानेपानीको मुहान, खानी, सिंचाई गर्ने खोला वा ताल वा पोखरी आदिको मुहान, ढुङ्गा, रोडा, बालुवा, माटो लगायतका प्राकृतिक श्रोत साधनको बिक्रिवितरण, उपयोग, उपभोग, श्रोत प्रयोग बापतको लाभ प्राप्त गर्ने यस बुदामा भएको अधिकार भने गाउँपालिकाको हुर्नेछ ।

(१३) सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको सदस्यको हैसियतले प्रत्येक घरधुरी मार्फत व्यक्तिगत रूपमा देहाय बमोजिमका वन सम्बन्धी अधिकारहरू प्राप्त गर्नेछन ।

(१) सामुदायिक वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक श्रोत साधनको विकास, संरक्षण, उपयोग र व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सहभागि हुने,

(२) वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक श्रोत साधन र वनपैदावारहरू तोकिए बमोजिम प्राप्त गर्ने,

(३) सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहमा सहभागी हुने र नेतृत्व लिने एवं निर्णय प्रकृयामा भाग लिने,

(४) वन क्षेत्रभित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्पदाहरूको संरक्षण, उपभोग र व्यवस्थापनमा भाग लिने,

(५) वन उपभोक्ता समुह भित्रका आर्थिक सामाजिक दृष्टिले पछाडि परेका महिला, आदिवासी जनजाति, सिमान्तकृत, दलित समुदायले सामुदायिक वनबाट देहायका थप अधिकारहरू प्राप्त गर्नेछन ।

(क) कुनै विशिष्ट जाती वा समुदायसंग मात्र सम्बन्धित वा त्यस्तो समुदायको परम्परागत ज्ञान, सीप, पेशा र जीविकोपार्जनको सीपसंग सम्बन्धीत प्राकृतिक श्रोत साधन वा वनपैदवारहरू माथि प्राथमिकता प्राप्त गर्ने, ।

(ख) सामुदायिक वनको संरक्षण र उपभोग गरि परम्परागत ज्ञान, सीप,पेशा र जीवनशैलीको अभ्यास र निरन्तरता दिने,

(ग) परम्परागत औषधी उपचार (आम्ची) पद्धति लगायत परम्परागत ज्ञान, सीप लगायतका भौतिक सम्पत्तिको संरक्षण र निरन्तरता दिने,

(घ) वनक्षेत्र भित्र प्रचलित कानूनबाट निषेध नगरिएका परम्परागत ज्ञान,सीप, पेशा र जीवन शैलीसंग सम्बन्धित अभ्यासहरूको निरन्तरता दिने ।

(ङ) सामुदायिक वनको संरक्षण र व्यवस्थापनमा स्थानीय आदिवासी जनजातिको परम्परागत अभ्यास र प्रथाजनित कानूनको सम्मान प्राप्त गर्ने ।

(६) सामुदायिक वन संरक्षण तथा व्यवस्थापनमा नियमित रूपमा सहभागी हनु नसक्ने टाँढाका उपभोक्ताहरूलाई उनीहरूले वन संरक्षणमा पुऱ्याउने योगदान र वनश्रोतको उपयोगको आधारमा वर्गीकरण गरी सामुदायिक वनबाट देहाय बमोजिमका अधिकारहरू प्रात हुनेछन् ।

(क) सामुदायिक वनबाट वनपैदावार सहुलियत दरमा प्राप्त गर्ने,

(ख) सामुदायिक वनबाट प्राप्त लाभ तोकिए बमोजिम प्राप्त गर्ने ।

(ग) वन क्षेत्रभित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्पदाहरूको उपभोग गर्न पाउने,

(७) उपदफा (१),(२),(३), (४),(५) को अतिरिक्त स्थानीय परिवेशअनुसार कुनै बिशिष्ट अधिकार कुनै बिशेष समुदाय, बर्ग वा जातिलाई दिनुपर्ने देखिएमा त्यस्तो अधिकारको सूचि सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको आमभेलाबाट पारित गरि निसिखोला गाउँपालिकाका र वन महासंघ र प्रदेश वन कार्यालयमा समक्ष जानकारी गराउने ।

(१४) वनमा आधारित उद्यम विकासः-

(१) सामुदायिक वनश्रोतको प्रयोग गरी वनपैदावारमा आधारित उद्योगहरू सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह आफैले वा स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र संघीय सरकार वा निजी क्षेत्रसंग सम्झौता गरी वा तेस्रो पक्षसंग सम्झौता गरी व्यवसायिक रूपमा संचालन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको वनमा आधारित उद्योगले सामुदायिक वा निजी वनक्षेत्रको काठजन्य, पानीजन्य वा गैरकाठजन्य, जडिबुटीजन्य, वन्यजन्तुको पालन, लगायत अन्य वनपैदावार वा वन्यजन्तुमा आधारित उत्पादनहरू व्यावसायीक रूपमा गर्ने र त्यस्तो उत्पादन बिक्रिबितरण गर्न सक्नेछन् ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम तेस्रो पक्षलाई सामुदायिक उद्योग संचालन गर्नको लागि अनुमति दिँदा प्रतिस्पर्धात्मक आधारमा समुदायले प्रत्यक्षरूपमा लाभ प्राप्त गर्ने गरी दिनु पर्नेछ । यसरी उद्यम संचालन गर्नको लागि तेस्रोपक्ष छनोट गर्दा समुदाय भित्रकै व्यक्ति, कम्पनी वा संस्थालाई उच्च प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(४ उपदफा १, २, र ३ संग सम्बन्धीत कार्यहरु गर्दा यस निसिखोला गाउँपालिका र सम्बन्धीत उपभोक्ता समितिको निणर्यानुसार हुर्नेछ ।

१५. सामुदायिक वनमा उपभोक्ता समुहको उत्तरदायित्वः-

(१) यस ऐन, र सम्बन्धित तहबाट जारी गरेको निर्देशिकाको अधिनमा रहि सामुदायिक वनश्रोतको वातावरणीय रूपमा दिगो व्यवस्थापन गर्ने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हुनेछ ।

(२) यस ऐन, र सम्बन्धित तहबाट जारी गरेको निर्देशिकाको अधिनमा रहि सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्य योजना बनाउने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हनेुछ ।

(३) सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको पूर्णरूपमा सहभागिता गराउने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हुनेछ ।

(४) सामुदायिक वनश्रोतको पारदर्शी, उत्तरदायी ढंगले व्यवस्थापन गर्न सुनिश्चित गर्ने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हुनेछ ।

(५) सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुरुप सामुदायिक वनश्रोतको प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन भए नभएको सन्दर्भमा स्थानीय सरकारमा तोकिए बमोजिम आवधिक प्रतिवेदन पेश गर्ने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हुनेछ ।

(६) समुदायबाट व्यवस्थापन गरिएको सामुदायिक वनश्रोतको आयर अन्य लाभबाट सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको साधारण सभा र साधारणसभाले कार्यसमितिलाई तोके बमोजिम समुदायको विकासमा योगदान गरेको छ भन्ने सुनिश्चितता दिने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हुनेछ ।

(७) दिगो वन व्यवस्थापन गरी वनपैदावारको उत्पादनमा वृद्धि ल्याउन चरिचरन, आगलागी, चोरी कटानी, अतिक्रमण आदिबाट सामुदायिक वनलाई जोगाई सामुदायिक वन संरक्षण गर्ने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहको हुनेछ ।

(८) सामुदायिक वनक्षेत्रको झाडी सफाई र खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्ने, प्राकृतिक पुन उत्पादनको व्यवस्थापन गर्ने, उपयुक्त वन सम्बधर्न प्रणाली (एक्ल्याउने, बाक्लो वनपतल्याउने, रोग लागेका तथा सुकेका रुखहरू हटाउने जस्ता कार्यगरी वनको हैसियतमा सुधार्दै लैजाने जस्ता वन संबद्धन गर्ने उत्तरदायित्व उपभोक्ता समुहकोहनु छ ।

१६. सामुदायिक वनबाट प्राप्त लाभको बाँडफाड सम्बन्धी व्यवस्थाः-

(१) सामुदायिक वनबाट प्राप्त वन पैदावार उपयोग तथा विक्री वितरणबाट प्राप्त लाभको बाँडफाड देहाय बमोजिम गरिनेछ ।

(क) सामुदायिक वनको वन पैदावार बिक्री वितरण तथा वनश्रोतबाट प्राप्त रकम सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको साधारण सभाले तोके बमोजिम बाँडफाँड गर्नेछ,

(ख) लाभको बाँडफाड गर्दा २५ प्रतिशत वन संरक्षणमा खर्च गरी वाकी रहेको रकम मध्यवाट ५० प्रतिशत विपन्न वर्ग, उद्यम विकास र महिला शसक्तिकरण र ५० प्रतिशत र सामाजिक सस्थागत विकासमा खर्च गरिने छ ।

१७. सामुदायिक वनको स्वामित्व खोस्न सक्ने :

(१) समुदायले प्राप्त गरेको सामुदायिक वन र त्यस्तो सामुदायिक वनक्षेत्रको स्वामित्व फिर्ता लिने र वन उपभोक्ता समूहको दर्ता खारेज गर्न सक्नेछ । तर, देहायको कार्य गरेमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहलाई सचेत बनाई त्यस्तो कार्य नगर्न नगराउन निसिखोला गाउँपालिकाकाले आवश्यक निर्देशन दिने र आवश्यक कारबाही गर्न सक्नेछ ।

(क) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले प्रचलित कानूनले निषेध गरेको कार्य गरेमा ।

(ख) सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहले वन व्यस्थापन कार्य योजना बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्न नसकेमा,

(ग) सामुदायिक वनको वास्तविक हैसियत खस्कने वा वन संरक्षणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने कुनै कार्य गरेमा,

(घ) निसिखोला गाउँपालिकाका वन ऐन २०७८ ,संघिय र प्रदेश अनुसार कार्य नगरेमा,

(२) उपदफा (१) बमोजिम वन उपभोक्ता समूहलाई सचेत गराउने लगायतका आवश्यक कारबाही गर्दा सफाई पेश गर्ने उचित मौका दिइनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका पदाधिकारी, सदस्य वा कुनै व्यक्तिले समुदायको हितको नाममा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको विधान, कार्ययोजना र समुदायको हित बिपरित कुनै काम कारबाही गरेमा त्यस्तो पदाधिकारी, सदस्य वा व्यक्तिलाई उपभोक्ता समुहको विधान, कार्ययोजना र नीति नियम अनुसार कारबाही गर्नेछ ।

१८. स्थानीय समुदायसंग स्वतन्त्र, पूर्व सू-सुचित मञ्जुरी लिनु पर्नेः-

(१) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र निसिखोला गाउँपालिकाका बाट देहाय बमोजिमका निर्णय लिनुपूर्व सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको अनिवार्य रूपमा स्वतन्त्र, पूर्व स-सुचित मञ्जुरी लिनु पर्नेछ ।

(क) सामुदायिक वनलाई वनको रूपमै संरक्षण र व्यवस्थापनमा निरन्तरता नदिई अन्य कुनै सार्वजनिक हितको लागि प्रयोग गर्न,

(ख) सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहलाई प्रभावित पार्ने कुनै योजना तर्जमा तथा कार्यान्वयन गर्दा वा नीति नियमहरू निर्माण गर्दा,

(२) राष्ट्रिय रूपमा वन अधिकार र प्राकृतिक श्रोत साधनसंग सम्बन्धित नीति, ऐन, कानून तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गर्दा त्यस्तो नीति,ऐन, कानून, तथा कार्यक्रमहरूले कुनैजाति, वर्ग वा समुदायलाई प्रभावित पार्ने देखिएमा सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि/महासन्धि, घोषणा-पत्र, सम्झौता र नेपाल सरकारले व्यक्त गरेका प्रतिबद्धताहरूमा उल्लेखित व्यवस्थाहरूको अधिनमा रहि नेपाल सरकार लगायत सम्बन्धित तहले त्यस्तो समुदायको अख्तियार प्राप्त प्रतिनिधिहरूसंग अनिवार्य रूपमा स्वतन्त्र, पूर्व सू-सुचित मञ्जुरी (Free Prior Inform Consent) लिईनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय समुदायसंग र उपदफा (२) बमोजिम विभिन्न जाति, बर्ग वा समुदायसंग नेपाल सरकार लगायत सम्बन्धित तहले स्वतन्त्र, पूर्व सू-सुचित मञ्जुरी (Free Prior Inform Consent) नलिई कुनै काम कारबाही गरेको कारण त्यस्तो समुदायलाई भौतिक, अभौतिक, मनोवैज्ञानिक लगायतका कुनै पनि प्रकारको क्षति पुग्न गएमा उचित क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्ने अधिकार सम्बन्धित समुदाय र यस निसिखोला गाउँपालिकाकालाई हुनेछ ।

१९. सहभागिता र प्रतिनिधित्व सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) जल, जंगल र जमिन लगायतका प्राकृतिक श्रोत र साधनसँग सम्वन्धित स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित यस ऐन बमोजिमको अधिकार वा वन सम्बन्धी उनीहरूको परम्परागत ज्ञान, सीप र जीवनशैलीमा प्रभावित पार्ने स्थानीय रूपमा स्थानीय नीति नियम, कार्यक्रमहरू तर्जमा गर्दा त्यस्तो समुदायलाई अनिवार्य रूपमा सहभागि गराईने छ ।

(२) समुदायमा आधारित वनको स्थानीय तहको उपभोक्ता समितिहरूमा महिला, आदिवासी जनजाति,दलित, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत समुदायको समावेशी सिद्धान्तका आधारमा प्रतिनिधित्व गर्न पाउने अधिकार हुनेछ । यसरी प्रतिनिधित्व गराउदा निर्णायक तह(पदाधिकारी) लगायतमा कम्तिमा ५० प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्वको सुनिश्चित गराइर्ने छ ।

(३) उपदफा २ बमोजिमको समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता तुल्याउदा समेत समुदायको गरिब, बिपन्न, दलित वा अल्पसख्यक समुदायको उचित प्रतिनिधित्व हुन नसकेमा स्थानीय समुदायको आवश्यकताका आधारमा त्यस्तोसमुदायलाई बिशेष संरक्षण सहितकोप्रतिनिधित्वकोव्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

२०. सामुदायिक वनलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने :

(१) सामुदायिक वनको रूपमा उपभोक्ता समूहलाई स्वामित्व दिई सुम्पन उपयुक्त हुने राष्ट्रिय वनको कुनै पनि भागलाई कबुलियती वन लगायत अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न दिइनेछैन ।

(२) सामुदायिक वन, प्रथाजनित व्यवस्थित वन क्षेत्रलाई राज्यले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रको रूपमा राख्नुपर्नेछ ।

२१. राष्ट्रिय वनमा प्राप्त हुने सामुदायिक अधिकार :

(१) राष्ट्रिय वन र सिमसार क्षेत्र लगायत नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको संरक्षण र व्यवस्थापनमा रहेका राष्ट्रिय वनमा त्यस्तो वन क्षेत्रसंग सिमाना जोडिएको वा त्यस्तो वन क्षेत्रको आसपासमा बसोबास गर्ने समुदायले देहायको अधिकारहरू निर्वाध रूपमा उपभोग गर्न पाउँने छन् ।

(क) परम्परागत रूपमा सार्वजनिक बाटोको रूपमा उपभोग गर्दै आइरहेको राष्ट्रिय वनक्षेत्र भित्र पर्ने बाटोमा आवत जावत गर्ने, पानीको मुहानहरूको निर्वाध रूपमा निरन्तर उपभोग गर्ने,

(ग) परम्परागत रूपमा वनपैदावारको श्रोतको रूपमा उपभोग गर्दै आईरहेको वनक्षेत्र भित्रबाट वनको हैसियत नबिग्रने गरी संरक्षण र व्यवस्थापन समेत गरी त्यस्तो वनक्षेत्रबाट वन पैदवार निर्वाध रूपमा प्रयोग गर्ने र त्यस्तो वन पैदावारको बिक्रि बितरणबाट लाभ प्राप्त गर्ने,
(घ) परम्परागत रूपमा चरिचरण, गर्दै आईरहेको क्षेत्रमा वनको हैसियत नबिग्रने गरी चरिचरण रूपमा उपभोग गर्ने,
(ङ) राष्ट्रिय वन क्षेत्रभित्र रहेको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक स्थल र सम्पदाहरूमा निर्वाध रूपमा आवतजावत गर्ने, त्यस्तो स्थलको संरक्षण, व्यवस्थापन, सदुपयोग र नियन्त्रणमा राख्ने,
(च) राष्ट्रिय वन क्षेत्रभित्रका वन्यजन्तुले मानवीय, घरपालुवा जनावर र स्थानीय समुदायको वालिनालीमा क्षति पुऱ्याएमा त्यस्तो क्षतिको मनासिब माफिकको क्षतिपूर्ति स्थानीय सरकारबाट प्राप्त गर्ने, साथै वनमा लागेको आगलागि नियन्त्रण गर्दा वा वन व्यवस्थापन गर्दा दुर्घटना भएमा सम्वन्धित समुह र सरकारले उचित राहातको व्यवस्था गरिने छ ।
(छ) राष्ट्रिय वनमा कार्बनको संचितिकरण र भण्डारण गरे बापतको लाभ प्राप्त गर्ने र त्यस्तो लाभ सामुदायिक हितमा प्रयोग गर्ने,
(ज) सिमसार क्षेत्र र राष्ट्रिय वनको व्यवस्थापनमा प्रत्यक्ष रूपमा सहभागी हुने,
(२) उपदफा (१) को खण्ड (क),(ख), (ग) र (घ) मा उल्लेखित स्थानीय समुदायको परम्परागत भोगमा रहेको बाटो, पानीको मुहान, वनपैदावार, चरिचरणका लागि उपभोग गर्दै आइरहेको वनक्षेत्र वा श्रोतको सार्वजनिक हितको लागि प्रयोग गर्नु पर्ने देखिएमा निसिखोला गाउँपालिकाकाले स्थानीय समुदायको पूर्व सुसुचित मञ्जरुी लिई त्यस्तो वनक्षेत्र सार्बजनिक हितको लागि प्रयोग गर्न सक्नेछ ।
(३) उपदफा (१) बमोजिमको समुदायको परम्परागत भोग चलनमा रहेको बाटो, प्राकृतिक श्रोत साधन, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिकस्थल र सम्पदाहरूलाई उपदफा (२) बमोजिम प्रयोग गर्दा स्थानीय समुदायलाई आवश्यक पर्ने त्यस्तो सार्वजनिक बाटोवा प्राकृतिक श्रोत साधनको वैकल्पिक व्यवस्था स्थानीय सरकारले तत्काल मिलाउनु पर्नेछ । यसरी सार्वजनिक वाटो मर्मत संभार र स्तर उन्नति गर्दा प्राप्त हुने वन पैदावर सम्वन्धित उपभोक्ता समुहको निर्णय अनुसार उपयोग गरिने छ ।
(४) उपदफा (१) बमोजिमको समुदायको परम्परागत भोग चलनमा रहेको बाटो, प्राकृतिक श्रोत साधन, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिकस्थल र सम्पदाहरूको उपदफा (२) बमोजिम अन्य कार्यमा प्रयोग गर्दा सम्बन्धित समुदायलाई पुग्न गएको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, भावनात्मक क्षति समेतलाई मध्यनजर गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४
वन अधिकार संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था

२२. वन परिषद्को गठन :

(१) वन अधिकार प्राप्त गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको हक हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा नीति निर्माण गर्न तथा अधिकारवाला समुदायको हक हितका सम्बन्धमा स्थानीय सरकारलाई सुझाब दिनको लागि स्थानीय स्तरमा एक वन परिषद गठन हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको परिषद्मा देहाय बमोजिमका अध्यक्ष तथा पदाधिकारीहरू रहने छन् :

(क) गाउँपालिका प्रमुख -	अध्यक्ष
ख) वन तथा वातावरण समितिको प्रतिनिधि - सदस्य	१ जना
(ग) गाउँसभाको प्रतिनिति तथा कार्यपालिकाले मनोनित गरेका महिला-सदस्य	३ जना
(घ) सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघको प्रतिनिधि- सदस्य	१ जना
(ङ) आदिवासी जनजाति महासंघको प्रतिनिधि- सदस्य	१ जना
(च) कार्यपालिकाले तोकेको कर्मचारी - सदस्य	१ जना
(छ) वन उपभोक्ता समितिबाट सदस्य	१ जना
(ज) वन अधिकार, वातावरण संरक्षण र वन उपभोक्ताको हकहितसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा काम गरेको व्यक्ति मध्येबाट निसिखोला गाउँपालिकाकाले मनोनीत गरेको न्यूनतम १ महिला सहित प्रतिनिधि - सदस्य	१ जना
झ) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत- सदस्य सचिव	१ जना

नोटः कार्यपालिकाले कर्मचारीलाई सदस्य तोक्ता गाउँपालिकामा वन तथा वातावरण शाखा भए सोहि शाखाको अधिकृत स्तरको कर्मचारी कर्मचारी लाई तोक्नु पर्नेछ । सोही नभए त्यहि शाखाको अन्य कुनै कर्मचारी लाई तोक्नु पर्नेछ । गाउँपालिकामा वन तथा वातावरण शाखा नभएमा जुनसुकै तहमा वा शाखामा स्थायी कर्मचारी भएको र वन वातावरण विषयमा वा अन्य कुनै विषमा कम्तीमा स्नातक उर्तिण गरेकोलाई तोक्नु पर्नेछ ।

२३. परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकारः

(१) परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) वन र वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक स्रोत साधन (जल, जमिन, जंगल, वन्यजन्तु, खनिज, जैविक विविधता आदि) को परम्परागत रूपमा संरक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेका उक्त क्षेत्रमा बसोबास गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार सम्बन्धी विषयमा नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने ।

(ख) वन र वनक्षेत्रमा रहेको प्राकृतिक स्रोत साधन (जल, जमिन, जंगल, वन्यजन्तु, खनिज, जैविक विविधता आदि) को परम्परागत रूपमासं रक्षण, भोगचलन, उपयोग गर्दै आईरहेका उक्त क्षेत्रमा बसोबास गर्ने स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार सम्बन्धमा जानकारी गराउन कार्यक्रम र सूचनाहरू प्रचार प्रसार गर्ने, गराउने ।

(ग) वनमाथिको पहुचँ , स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकारको सम्बन्धमा सूचित गर्ने, गराउने ।

(घ) वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्ने, गराउने ।

(ङ) वन माथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार सम्बन्धमा भइरहेका नीति परिवर्तन गर्ने वा नयाँ नीति बनाउने सम्बन्धमा स्थानीय सरकारलाई सुझाव दिने ।

(च) वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी हकहित र अधिकार संरक्षण सम्बन्धी स्थानीय, प्रादेशिक, संघीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सूचनाहरू अद्यावधिक राख्ने तथा राख्न लगाउने ।

(छ) स्थानीय समुदाय, आदिवासी, जनजाति, महिला, दलित, तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुचँ , स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकारहरूको अनुगमन गर्ने गराउने र अनुगमन गर्दा देखिएका त्रुटीहरूको सुधार गर्न स्थानीय सरकारलाई सुझाब दिने ।

(ज) स्थानीय समुदाय, आदिवासी जनजाति, महिला, दलित, तथा उक्त वनक्षेत्रबाट आश्रित एवं लाभान्वित वनदेखि टाढाका समुदायको वनमाथिको पहुँच, स्वामित्व, प्रतिनिधित्व, लाभको बाँडफाड समेतमा अग्राधिकार सहितको वनसम्बन्धी अधिकार संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा उपयुक्त सम्झेको अन्य काम गर्ने, गराउने ।

(झ) परम्परागत रुपमा संरक्षण, संवर्द्धन र सदुपयोग गर्दै आएका स्थानीय समुदायको वन प्रयोगको अधिकारलाई राजनीतिक सिमाले वन्देज गर्ने छैन, यदि कुनैअवरोध सृजना भएमा आवश्यक समन्वय गररे समाधान गर्ने ।

(ञ) सामुदायिक वनहरु बीच समन्वय गरेर स्थानीय आपूर्ति, प्राकृतिक प्रकोपलाई सर्वसुलभ वनाउनका लागि डिपो स्थापना गर्ने ।

(ट) अन्तर स्थानीय सरकारका बीच वन पैदावार आपूर्ति व्यवस्था मिलाउनका लागि समन्वय गर्ने ।

(ठ) समुदायद्धारा संचालित कार्यक्रमहरु अनुगमन निरिक्षण तथा पृष्ठपोषण गर्ने

(ड) समुदायको आन्तरीक सुसासनको लागी आवस्यक सरसल्लाह, सुम्फाव र सहयोग गर्ने

(ढ) जैविक विविधताको अभिलेखिकरण गर्ने, अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने

२४. परिषद्को बैठक सम्बन्धी कार्यविधिः

(१) परिषद्को बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) परिषद्को सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तीमा पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा परिषद्को बैठकका लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(३) परिषद्को बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ

(४) परिषद्को निर्णय परिषद्को अध्यक्षद्धारा प्रमाणित गरिनेछ ।

(५) परिषद्को बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि परिषद आफैंले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

२५. जाँचबुझ र निरीक्षण गर्न सक्ने :

(१) कुनै व्यक्ति, वन उपभोक्ता समुह, संगठित संस्था, सरकार, सरकारी तह, नीजि वा साझेदारी कम्पनी लगायत कसैले पनि यस ऐन बिपरित हुनेगरी समुदायको वन अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने कार्य गरी रहेको वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत कामकारवाही भइरहेको छ भन्ने विश्वास हुने मनासिव कारण भएमा वनअधिकार संरक्षण परिषद आफै वा परिषदले तोकेको प्रतिनिधिले आवश्यक जाँचबझु र निरीक्षण गर्न, गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जाँचबुझ र निरीक्षणबाट वन अधिकारको हनन् सम्बन्धी दोषी देखिएका व्यक्ति, वन उपभोक्ता समुह, संगठित संस्था, सरकार, सरकारी तह, निजी वा साझेदारी कम्पनी लगायतका व्यक्ति वा संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारबाही गर्नको लागि परिषदले स्थानीय सरकारलाई सिफारिस गर्न सक्नेछ, परिच्छेद-६ कसूर र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था

२६. वन अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न नहुने :

(१) कुनै व्यक्ति, वन उपभोक्ता समुह, संगठित संस्था, सरकार, सरकारी तह, निजी वा साझेदारी कम्पनी लगायत कसैले पनि यस ऐन विपरित हुने गरी वन उपभोक्ता वा वन उपभोक्ता समुहको वन सम्बन्धी अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न हुदैन । तर, आम सार्वजनिक हितको लागि यस ऐनको दफा १८ बमोजिम वन उपभोक्ता समुह वा सम्बन्धित समुदायको स्वतन्त्र, पूर्व सू-सुचित मञ्जरी (Free Prior Inform Consent) लिई नेपाल सरकार वा सम्बन्धित तहको निर्णयले असल मनसायले गरेको कार्यलाई वन अधिकारको प्रतिकूल मानिने छैन ।

२७. दण्ड सजायः

देहायको काम कारबाही गर्ने गराउनेलाई कसुरको मात्रा हेरी देहाय बमोजिम सजाय हुनेछ :-

(१) दफा ४ को उपदफा (१) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न बञ्चित गराउने वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्नबाट रोक लगाउने कार्य गर्ने गराउनेलाई विगो खुलेकोमा बिगो बमोजिम र नखुलेकोमा अवस्था हेरेर तोकिए वमोजिम जरिवाना हुनेछ ।

(२) दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न बञ्चित गराउने वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्नबाट रोक लगाउने कार्य गर्ने गराउनेलाई विगो खुलेकोमा बिगो बमोजिम र नखलु ेकोमा अवस्था हरेरे तोकिए वमोजिम जरिवाना हुनेछ

(३) दफा ४ को उपदफा (३), (४) र (५) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्न बञ्चित गराउने वा त्यस्तो अधिकार प्रयोग गर्नबाट रोक लगाउनेकार्य गर्ने गराउनेलाई विगोखलु ेकोमा बिगोबमोजिम र नखुलेकोमा अवस्था हेररे तोकिए वमोजिम जरिवाना हुनेछ ,

(४) दफा ८ बमोजिम वन उपभोक्ता समूहको अनिवार्यरूपमा स्वतन्त्र, पूर्व सू-सुचित मञ्जुरी लिनु पर्नेमा नलिई कुनै कार्य गरे गराएबाट त्यस्तो वन उपभोक्ता समुहलाई पर्न गएकोक्षतिको बिचार गरी उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ र त्यस्तो कार्य गर्ने गराउनेलाई विभागिय सजायको लागि सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

२८. मुद्दा हने अधिकारः

(१) यस ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कसुर सम्बन्धी मुद्दा गर्नुपर्ने कारण परेमा कारण परेको मितिले ३ महिना भित्रमा मर्का पर्ने पक्षले स्थानीय तहको न्यायीक समिति समक्ष मुद्दा दायर गर्न सक्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय सरकारको न्यायीक समितिले यस ऐन अन्तर्गत कारवाही गर्दा संक्षिप्त निसिखोला गाउँपालिकाको वन ऐन, २०७८ र संघिय वन सम्बन्धी कानुन बमोजिमको कार्यविधि अपनाउने र अधिकार प्रयोग गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्थानीय सरकारको न्यायीक समितिले गरेको निर्णय चित्त नबुझ्ने पक्षले सो निर्णय थाहा पाएको मितिले पैंतीस दिन भित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

२९. क्षतिपूर्तिको भराउन सक्ने :

(१) यस ऐनको विपरीत हुने गरी वन अधिकारवाला समुदायवा व्यक्तिको वन सम्बन्धी अधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने कार्य गरेको कारणबाट कुनै वन अधिकारवाला समुदाय वा व्यक्तिको वन सम्बन्धी अधिकारको हनन भएकै कारण कुनै पनि किसिमको हानी नोक्सानी हुन गएमा त्यस्तो समुदाय वा व्यक्तिले क्षतिपूर्ति भराई पाउँभनी उजुरी गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम क्षतिपूर्तिको निमित्त परेको उजुरी उपर छानबिन गरी वन अधिकार हनन भएको समुदाय वा व्यक्तिलाई हानी नोक्सानी पुग्न गएको देखिएमा हानी नोक्सानीको आधारमा हानी नोक्सानी गर्ने पक्षबाट क्षतिपूर्ति बापतको रकम त्यस्तो समुदाय वा व्यक्तिलाई दिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद-५

३०.पारिवारिक निजी वन सम्वन्धी व्यवस्था

१. पारिवारिक निजी वन दर्ता (१) पारिवारिक निजी वनको संरक्षण सम्बर्द्धन उपयोग व्यवस्थापन गर्न तथा स्वतन्त्र रुपले वन पैदावारको मुल्य निर्धारण गर्ने गरी विक्री वितरण गर्न पाउने गरी स्थानीय सरकारले दर्ता प्रमाण पत्र दिनेछ ।

२. पारिवारिक निजी वनलाइ स्थानिय सरकारले आवश्यक प्राविधिक एवं अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने छ ।

३. पारिवारिक निजी वन दर्ता भएको जानकारी प्राप्त भएको १५ दिन भित्र सो को जानकारी दिनेछ । ४. पारिवारिक निजी वन किसानहरुले स्थानिय सरकारले तोकेको निवेदन सहित :स्थानीय सरकार समक्ष पेश गर्ने ।

३१.स्थानीय सरकारबाट अनुमति लिनु पर्नेः-

(१) स्थानीय तहको अनुमति लिई उपभोक्ता समुहले स्थानीय सामुदायिक वनक्षेत्रमा सामुदायिक चिडियाखाना, वन्यजन्तुको व्यावसायीक पालन, समुदायको पहुच भन्दा टाढा रहेको वन सामुदायिक संरक्षण क्षेत्र, पर्यापर्यटन कार्यक्रम जस्ता वनमा आधारित उद्यम वा समुदायमा वन पैदावार जन्य उद्योग

परिच्छेद - ६

३२ निजि वन सम्बन्धी

(१) पारिवारिक निजी वनको दर्ता स्थानिय तहको सवै भन्दा तल्लो अर्थात वार्डमा दर्ता गरिनेछ

(२) दर्ता भएका पारिवारिक निजी वनहरु धितो राखेर वैंकवाट रिन लिन सक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

(३) पारिवारिक निजी वन भित्रको काठ कटानी र ओसार पसार स्थानिय सरकारवाट अनुमती लिएर नेपाल भित्रका कुनै पनि भागमा लगेर विक्रि वितरण गर्न सक्नेछ ।

(४) पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाइ कृषि वन लगाउन थप प्रोत्साहन गरिनेछ
(५) पाविारिक निजी वनका किसानहरुले वनमा आधारित उद्योगहरु स्थापना गर्न चाहेमा स्थानिय सरकारले अनुमती दिनेछ
(६) पारिवारिक निजी वन दैविक प्रकोप भएर नष्ट भएमा क्षेती पूर्तीका लागि सौलियत विमामा समन्वयको व्यवस्था गरिनेछ ।
(७) परिक्षण गरिएका विरुवाहरु र छिटो छरितो हुर्कने विरुवाहरु वृक्षा रोपण गर्न प्रोत्साहन गर्ने

परिच्छेद - ७

३३.स्थानीय सरकारबाट अनुमति लिनु पर्नेः-
(१) निसिखोला गाउँपालिको अनुमति लिई उपभोक्ता समुहले स्थानीय सामुदायिक वनक्षेत्रमा सामुदायिक चिडियाखाना, वन्यजन्तुको व्यावसायीक पालन, समुदायको पहुच भन्दा टाढा रहेको वन सामुदायिक संरक्षण क्षेत्र, पर्यापर्यटन कार्यक्रम जस्ता वनमा आधारित उद्यम वा समुदायमा वन पैदावार जन्य उद्योग संचालन गर्ने, उत्पादन गर्ने, उत्पादिन बस्तु वा वनपैदावार निकासी पैठारी गर्ने र सोबाट लाभ प्राप्त गर्न सक्नेछ ।
(२) वनपैदावार जन्य उद्योगबाट उत्पादित वनपैदावारको निकासी पैठारी वन उपभोक्ता समुहले तोकेको व्यक्तिले गर्न सक्नेछ। त्यसरी निकासी पैठारी गर्दा सो को जानकारी अनिवार्य रूपमा स्थानीय सरकारलाई दिनुपर्नेछ। .
(४) सामुदायिक वन समुहको दर्ता प्रमाणपत्रका आधारमा सहकारी मार्फत सःमिलका साथैवन पैदावारमा आधारित अन्य उद्यमहरु सञ्चालन सक्नेछन् ।
(५) निसिखोला गाउँपालिकाले पारिवारिक निजी वन दर्ता, संरक्षण, संवर्द्धन, व्यवस्थापन र निर्यातको जानकारी दिएर काम गर्न सक्नेछ ।

३४. अधिकार प्रत्यायोजन :
गाउँपालिका अध्यक्ष वा परिषद्को अध्यक्षले यस ऐन बमोजिम आफलू ाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार यस ऐन बमोजिम स्थानीय सरकारले तोकेको व्यक्तिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३५. असल नियतले गरेको कामको बचाउ :
वन उपभोक्ता समिति, क्षतिपूर्ति समिति वा स्थानीय सरकारको कुनै कर्मचारीले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफ्नो कर्तव्य पालन गर्दा असल नियतले गरेको काम कारवाही प्रति निज व्यक्तिगत रूपले जवाफदेही हुने छैन ।

३६. नियम बनाउन सक्ने :
यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि निसिखोला गाउँपालिकाले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

अनुसुचीहरु १

१ उपभोक्ता समूहको दर्ताका लागि दिइने निवेदन

श्री अध्यक्ष ज्यू
निसिखोला गाउँपालिकाको कार्यालय
देविस्थान बागलुङ

स्थानीय वन ऐन २०७८ मा व्यवस्था भए बमोजिम उपभोक्ता समूहको गठन गरी उक्त उपभोक्ता समूह दर्ता गरी पाउन सोको विधान संलग्न गरी पेश गरेका छौं । उपभोक्ता समूहको दर्ता गरी सो को जानकारी पाउन अनुरोध गर्दछौं ।

निवेदक
अध्यक्ष
........उपभोक्ता समिति अध्यक्ष

अनुसुची २
(उपभोक्ता समूह दर्ताको प्रमाण पत्र)
निसिखोला गाउँपालिकाको कार्यालय
देविस्थान बागलुङ

दर्ता नं.

श्री........... उपभोक्ता समूह
....

यस यस निसिखोला गाउँपालिकाको मिति .... को निर्णय अनुसार निसिखोला गाउँपालिकाको वन ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी त्यस उपभोक्ता समूहलाई दर्ता गरी यो प्रमाण पत्र दिइएकोछ । निसिखोला गाउँपालिकाको वन ऐन २०७८ अनुसार काम काज गर्नहुन ।

उपभोक्ता समूहको विवरण
उपभोक्ता समूहको क्षेत्रफल :
घरधुरी संख्या ,कुल जनसंख्या :
चार किल्लाको विवरण :

प्रमाण पत्र दिने अधिकारी नाम,
दर्ता,
दस्तखत
मिति

यो प्रमाणपत्र हराएमा वा नासिएमा अर्को प्रमाणपत्र लिन २०० रुपैया दस्तुर लाग्नेछ ।

अनुसुची ३

सामुदायिक वन दर्ताको लागि दिइने निवेदन

श्री अध्यक्ष ज्यू
निसिखोला गाउँपालिकाको कार्यालय
देविस्थान बागलुङ

स्थानीय वन ऐन २०७८ को अधिनमा रही संलग्न वन कार्ययोजना अनुसार सामुदायिक वनको रुपमा संरक्षण सम्बर्द्धन र सदुपयोग गर्न चाहाकोले देहायको वन क्षेत्र यस उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण गर्नु हुन यो निबेदन पेश गरेका छौं ।

क. प्रस्तावित सामुदायिक वनको रुपमा व्यवस्थापन गर्न चाहेको वनको नाम र ठेगाना
चार किल्ला, पूर्ब :
पश्चिम :
उत्तर :
दक्षिण :
जम्मा क्षेत्रफल :
जैविक विविधता : .

निवेदक
अध्यक्ष
सामुदायिक बन उपभोक्त समिति